

DOI 10.31558/2307-2318.2021.1.16

УДК 330.327

JEL: N94, O18, P25, R58

Клочковська В. О.

кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
<https://orcid.org/0000-0001-8769-3636>
victoria.klochkovska@gmail.com

Клочковський О. В.

кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
<https://orcid.org/0000-0002-2839-393X>
alex.klochkovsky@gmail.com

**СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ: МІЖНАРОДНИЙ ТА
МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ**

Стаття присвячена вивченню монодисциплінарної сутності міжнародної політичної економії та тенденцій її розвитку як окремої дисципліни. Висвітлено передумови виникнення останньої на основі поєднання теорії міжнародних відносин та теорій макроекономічного розвитку зі світовою економікою. Розглянуто основні проблеми з дослідження відмінностей методологічних підходів міжнародної політекономії від політологічних та макроекономічних напрямів аналізу світового розвитку. Визначено розгалуженість міжнаціональних процесів, які охоплюють політико-економічні та макроекономічні дослідження. З'ясовано рамки предметного поля міжнародної політичної економії. Виявлено, що комбінування політичної та економічної наук призвело до формування власного теоретичного ядра дисципліни. Обговорено теорії, які зображують сутність політичної економії на концептуальному та макроекономічному рівні. Встановлено, що міжнародна політекономія характеризується формуванням еkleктичної парадигми.

Ключові слова: політична економія, макроекономічний розвиток, суб'єкт, методологічний підхід, парадигма.

Постановка проблеми. Різноманіття сучасних економічних процесів у міжнародному розрізі являє собою загальноновизнаний наочний факт. Суттєвим доказом останнього слугує наявність численних думок відносно ймовірних глобальних небезпек. Так, згідно з опитуванням учасників Всесвітнього економічного форуму у Давосі, найбільш важливими ризиками сьогодення є: ускладнення міждержавних стосунків, природні лиха, розповсюдження зброї масового ураження, поглиблення макроекономічних проблем, вірусні захворювання та шахрайство у медіа-середовищі [7].

В академічному колі з цього приводу розрізняють дві філософські парадигми: монодисциплінарні еволюційні зміни в методології традиційного аналізу (теорія конкурентних переваг М. Портера [1], конструктивізм А. Вендта [2]); посилення міждисциплінарних наукових підходів. В останньому випадку йдеться про посилення інтеграційних зв'язків між теорією міжнародних відносин та багаторівневою економікою і

в результаті – про зародження сучасної політекономічної науки, яка охоплюватиме світову та національну економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про потужну теоретико-практичну досвідченість закордонних науковців в галузі вивчення монодисциплінарних питань міжнародної політекономії. Серед відомих авторів даного напрямку доцільно виділити таких, як Дж. Фріден і Д. Лейк [3], Р. Гілпін і Дж. Гілпін [4], А. Алесіна, І. Ангелоні та Ф. Етро [5]. Поміж сучасних вітчизняних фахівців слід відзначити А. Гальчинського, О. Грибіненко, А. Філіпенко, Т. Циганкову, Г. Цімболинець тощо.

Загалом, у працях українських вчених, на нашу думку, недостатньо глибоко зображено монодисциплінарні особливості методології дослідження міжнародних політико-економічних явищ.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття основних теоретико-практичних аспектів сучасної політекономії у світовому та макроекономічному розрізі, а також визначення політико-економічної сутності світових економічних процесів. Головним завданням дослідження постає виявлення та узагальнення методологічних ознак сучасної політичної економії шляхом систематизації теоретичних знань та їх практичного використання у вирішенні макроекономічних та глобальних світових проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші роботи у напрямі формування методологічних основ міжнародної політекономії було представлено у 70-ті роки ХХ ст., коли світ зіткнувся з процесами, які не отримали чіткого пояснення у рамках політекономічних доктрин міжнародних відносин – неореалізму, неолібералізму, неомарксизму. Так, розпад Бреттон-Вудської системи в 1971 р., світові нафтові кризи 1973 р. і 1979 р., економічна рецесія 1974 р. в розвинутих країнах змусили політологів звернутися до праць фахівців з економічної теорії. Внаслідок чого отримали розповсюдження дослідження на стику двох дисциплін: теорії міжнародних відносин та міжнародної економіки [3]. Одночасно, посилювалось обговорення економічної та політичної ситуації на світовій арені у провідних наукових виданнях. Інтеграція економічних термінів і доктрин в теоретичну базу політології міжнародних відносин обумовила появу багатопланових праць з міжнародної політекономії. Відмітимо, що 1980-ті роки визначались як формуванням політико-економічної дисципліни, так і подоланням однорівневого державно-центристського бачення світу, притаманного політологічним доктринам. Саме тоді поширювалась суб'єктивність міжнародних стосунків, акцентувалась увага на ролі недержавних суб'єктів – громадян, груп тиску, підприємництва тощо. Разом з тим політико-економічні дослідження починають спиратись на державну підтримку всередині країни.

Наступна фаза характеризувалась виникненням і розвитком наявних моделей сучасної політекономії та поглибленим вивченням питань розподілу відповідальності між різними ступенями затвердження міжнародних політичних рішень – міждержавним, регіональним, міжнародним і глобальним [5]. Подальше накопичення знань обумовило появу нових комплексних праць, професійних центрів, об'єднань (Асоціація міжнародних досліджень, ISA), академічних інститутів і навчальних програм в університетах США, Західної Європи та Азії [4].

Загалом, слід виділити декілька основних стадій розвитку сучасної політекономії:

- 1) 1970-ті рр. – злиття політичної й економічної «картини» світу;
- 2) 1980-ті рр. – формування комплексного підходу з вивчення міжнародних процесів;
- 3) 1990-ті рр. – формалізація міжнародної сучасної політекономії;
- 4) 2000-ті рр. – пошук балансу між різними рівнями затвердження міжнародних рішень у світовому розрізі.

Так, у 1970-ті рр. сформувалось чітке розуміння стосовно того, що тісне сплетіння політичних та економічних питань на практиці робить непродуктивним застосування монодисциплінарних методів аналізу. Намагання пояснити взаємодію політики та економіки призвели до появи міждисциплінарного політико-економічного підходу з приводу вивчення соціальних явищ. Головним завданням політекономії стало вирішення наявних суперечностей та розробка більш реалістичного, ефективного підходу щодо теорій макроекономічного розвитку й політики [6]. Міждисциплінарність предмету та методу визначились головною відмінною рисою сучасної політекономії як академічного явища.

Світові процеси, які охоплюють політичні та макроекономічні дослідження, достатньо розгалужені – це підприємництво, фінансові відносини, соціально-економічний розвиток, транснаціоналізація, міжнародна співпраця, регіоналізація, глобалізація, діяльність країн та недержавних суб'єктів на міжнародній арені. Коло питань, що вивчаються в рамках міжнародної політекономії, відрізняється своєю різноплановістю і здійснюють свій вплив передусім на макроекономічне життя країн: економічні прибутки та витрати під час реалізації політичних засад у міжнародних відносинах; вплив зовнішньополітичних рішень на їх суспільну підтримку всередині країни; економічна результативність розподілу відповідальності між рівнями затвердження політичних рішень; удосконалення інструментів глобального управління тощо. Різноманіття проблем, що обговорюється у політико-економічних працях, дещо ускладнює конотацію предмету дисципліни. Адже, це й механізми взаємодії між суспільним та приватним в аспекті розподілу ресурсів, і взаємодія між державою (незалежною просторовою одиницею) та ринком (координаційним механізмом, на якому споживачі й продавці обмінюються продукцією за цінами, що визначені попитом та пропозицією), і політична боротьба між учасниками світового економічного співробітництва.

Необхідно зауважити, що в міжнародній політекономії поняттєвий апарат теорії міжнародних відносин використовується разом з теоретичними засадами макроекономічної науки та міжнародної економіки. Прерогатива при цьому віддається міждисциплінарному синтезу методологічного інструментарію політичної та економічної наук. Незважаючи на розбіжності та недостатнє методологічне опрацювання сутності міжнародної політекономії, цілком можливо визначитися щодо предмета та метода останньої як академічної дисципліни. Так, предмет політекономії вивчає політичні фактори економічних явищ у світовому розрізі та економічні передумови міжнародних політичних процесів. Метод дисципліни являє собою застосування відносно чіткого набору аналітичних підходів, комбінування політичної та економічної наук призвело до формування власного теоретичного ядра політекономії.

На концептуальному рівні сутність політичної економії відображують такі теорії [3]:

1) гегемоністської стабільності (стверджує, що неодмінною та достатньою умовою для появи й збереження ліберального устрою світового господарства є присутність гегемона у світовій економічній системі);

2) транснаціоналізації (пояснює особливості виникнення й функціонування транснаціональних корпорацій та алгоритм здійснення ними прямих іноземних інвестицій);

3) міжнародних режимів (трактує, що міжнародні інститути впливають на поведінку держав чи інших міжнародних гравців);

4) конструктивізму (декларує, що основні компоненти міжнародних відносин формуються соціально у часі, вони не є обов'язковим наслідком природи особистості або властивостей світової політики).

На формальному рівні теоретичну сутність міжнародної політекономії відбиває теорія ігор – концепція математичних моделей щодо прийняття оптимальних рішень в умовах конфлікту.

В цілому, міжнародна політекономія характеризується формуванням еклектичної парадигми, що намагається пояснити: взаємодію внутрішньої та зовнішньої політики; національних та транснаціональних рівнів з прийняття політичних і економічних рішень; функціонування різних типів суб'єктів, які затверджують вищезгадані рішення.

Висновки з проведеного дослідження. Поштовхом щодо оформлення міжнародної політекономії як академічної дисципліни виступили як відсутність економічного виміру в теорії міжнародних відносин, так і розвиток самих світових та макроекономічних процесів, та їхнє методологічне влиття економічної науки в політологію.

Отже, дисципліна міжнародної політекономії складається з: предмету дослідження – розподілення політичних передумов господарських процесів на світовій арені та економічних засад міжнародних політичних явищ; методології дослідження – розповсюдження паралельного використання методологічного інструментарію політичної й економічної наук та їх похідних моделей. Теоретична сутність міжнародної політичної економії відображається на концептуальному та формальному рівнях.

Підсумовуючи, зазначимо, що основним завданням методології міжнародної політекономії виступає забезпечення багаторівневого, різнофакторного та мультисуб'єктного теоретичного підходу щодо вивчення міжнаціональних процесів та на цій основі вирішення основних макроекономічних проблем. Останній у змозі забезпечити створення більш дійових механізмів дослідження, сприяти подоланню концептуальних розбіжностей, властивих монодисциплінарним підходам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Портер М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран. – М.: Международные отношения, 1993. 896 с.
2. Вендт А. Анархия – это то, что из нее делают государства: социальное конструирование политики власти. Международная организация, 1992. № 2. С. 391–425.
3. Frieden J., Lake D., eds. International Political Economy: Perspectives on Global Power and Wealth. New York, St. Martin's Press, 1987. 420 p.
4. Gilpin R., Gilpin J. Global Political Economy: Understanding the International Economic Order. Princeton, Princeton University Press, 2001. 440 p.
5. Alesina A., Angeloni I., Etro F. International Unions. American Economic Review, 2005, vol. 95, no. 3, pp. 602–615.
6. European Association for Evolutionary Political Economy (EAEPE). Available at: <http://eaepe.org/?page=about&side=history> (дата звернення: 26.02.2021).
7. World Economic Forum's Global Risks Perception Survey. Available at: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2019> (дата звернення: 24.02.2021).

REFERENCES:

1. Porter M. (1993). Mezhdunarodnaya konkurencziya: Konkurentny`e preimushhestva stran [Competitive Advantage of Nations]. – M.: Mezhdunarodny`e otnosheniya. [in Russian]
2. Vendt A. (1992). Anarkhiya – e`to to, chto iz nee delayut gosudarstva: soczial`noe konstruirovaniye politiki vlasti [Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics]. Mezhdunarodnaya organizacziya. № 2. [in Russian]
3. Frieden J., Lake D., eds. (1987). International Political Economy: Perspectives on Global Power and Wealth. New York, St. Martin's Press.

4. Gilpin R., Gilpin J. (2001). *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton, Princeton University Press.
5. Alesina A., Angeloni I., Etro F. (2005). International Unions. *American Economic Review*, vol. 95, no. 3.
6. European Association for Evolutionary Political Economy (EAEPE). Available at: <http://eaepe.org/?page=about&side=history> (accessed: 26.02.2021).
7. World Economic Forum's Global Risks Perception Survey. Available at: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2019> (accessed 24.02.2021).

Клочковская В. А., кандидат экономических наук, доцент
Клочковский А. В., кандидат экономических наук, доцент,
Донецкий национальный университет имени Василя Стуса

СОВРЕМЕННАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭКОНОМИЯ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ И МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ

Статья посвящена изучению монодисциплинарной сущности международной политической экономии и тенденций ее развития как отдельной дисциплины. Освещены предпосылки возникновения последней на основе сочетания теории международных отношений и теорий макроэкономического развития с мировой экономикой. Рассмотрены основные проблемы по исследованию различий методологических подходов международной политэкономии от политологических и макроэкономических направлений анализа мирового развития.

Определены разветвленность межнациональных процессов, которые охватывают политико-экономические и макроэкономические исследования. Выяснено рамки предметного поля международной политической экономии. Выявлено, что комбинирование политической и экономической наук привело к формированию собственного теоретического ядра дисциплины. Обсуждены теории, изображающие сущность политической экономии на концептуальном и макроэкономическом уровне. Установлено, что международная политэкономия характеризуется формированием эклектической парадигмы.

Ключевые слова: политическая экономия, макроэкономическое развитие, субъект, методологический подход, парадигма.

Klochkovska Viktoria, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor
Klochkovskyi Oleksandr, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor

MODERN POLITICAL ECONOMY: INTERNATIONAL AND MACROECONOMIC CONTEXT

The article is devoted to the study of the monodisciplinary essence of international political economy and trends in its development as a separate discipline. The prerequisites for the emergence of the latter are highlighted on the basis of a combination of the theory of international relations and theories of macroeconomic development with the world economy.

There are several main stages in the development of modern political economy: the merger of the political and macroeconomic spheres; formation of an integrated approach to the study of

international processes; formalization of international political economy; finding a balance between different levels of approval of international decisions in the world. The main problems of studying the differences between the methodological approaches of international political economy from the political and macroeconomic directions of the analysis of international processes are considered. It was determined that political and macroeconomic studies cover many international processes (commerce, financial relations, socio-economic development, transnationalization, interstate cooperation, regionalization, globalization, activities of countries and non-state actors in the international arena).

Based on this subject of political economy studies the political factors of economic phenomena in the world and the economic prerequisites of international political processes. The discipline method is the application of a relatively clear set of analytical approaches. The combination of political and economic sciences led to the formation of its own theoretical core of political economy. It discusses theories that reflect the essence of political economy at a conceptual and formal level. International political economy is characterized by the formation of an eclectic paradigm.

Keywords: political economy, macroeconomic development, subject, methodological approach, paradigm.